

KINDclusief in onderzoek en in de buitenschoolse opvang

Over de bijzondere meerwaarde van onderzoek in (samen)spel met kinderen.

Dit project onderzocht hoe je samen met en voor kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte in de buitenschoolse kinderopvang redelijke aanpassingen kan doorvoeren zodat alle kinderen kunnen deelnemen en mee spelen. Samenspel tussen onderzoekers en kinderen, dat was de rode draad in hun onderzoeksproject KINDclusief. Hun onderzoekservaringen geven inzicht in hoe je in onderzoek kinderen kan betrekken als mede-onderzoekers. **Wedden dat je met deze vijf tips zelf goesting én handvaten krijgt om kinderen deel te laten uitmaken van je onderzoeksteam?**

1 Informeer kinderen en maak hen duidelijk dat ze nodig zijn

Laat kinderen van bij de start voelen dat ze nodig zijn in het onderzoek en betrek hen daarna ook echt. Stem daarvoor ook af met de organisatie waar je onderzoek doet, zodat er daadwerkelijk iets kan gebeuren met de input van de kinderen. Maak een 'informed assent' met voldoende visualisaties om met de kinderen te bespreken en hen zelf te laten tekenen (of met de hulp van een ander kindje 😊). Dat ligt allemaal in de lijn van kinderen ernstig nemen, ook in onderzoek!

Dit vertelden we aan de kinderen van de drie initiatieven voor buitenschoolse opvang die in ons onderzoek meewerkten vanuit de overtuiging dat kinderparticipatie een motor kan zijn voor inclusief werken:

"We hebben jullie nodig om met ons mee te denken want we willen iets maken voor jullie. Wij willen samen nadenken hoe alle kinderen hier in de opvang nog leuker kunnen samenspelen met elkaar en wat jullie nodig hebben om dat beter te maken (wat zou helpen). Dat willen we echt van jullie horen. Ik ga naar jullie luisteren, en twee van mijn collega's zullen hetzelfde doen. Daarmee zullen we dan iets maken om ook andere kinderop-

vangvoorzieningen te helpen zodat alle kinderen, met of zonder beperking, kunnen leuk spelen met elkaar.”

Het deed deugd als onderzoekers dat kinderen ons achteraf ook vertelden: *“Jullie luisteren echt naar ons, jullie vinden het belangrijk wat we zeggen en jullie willen ons echt begrijpen.”*

Giselinde Bracke: *“Kinderen hebben nood om nodig te zijn, en dat vergeten we soms in onderzoek. Als het gaat over een onderzoek met impact voor de kinderen, dan zou je hen eigenlijk altijd moeten betrekken. Want kinderen zijn een gigantische missing voice als het gaat over dingen die hen aangaan. “Nothing about us, without us”, gelinkt aan het VN kinderrechtenverdrag: laat het ons ook waar maken in onderzoek!”*

2 Maak duidelijke afspraken met kinderen, geef hen visuele ondersteuning en herhaal

Wij werkten in ons onderzoek in kleine groepjes van 3 à 6 kinderen. We maakten afspraken over hoe we zouden samenwerken aan de hand van “de kracht van acht” (bijv. luisteren naar elkaar, we mogen het niet eens zijn met elkaar, ...). We spraken af dat we elkaar drie keer zouden zien (*“we gaan niet één keer maar drie keer naar jou komen luisteren”*), maar ze ook mochten kiezen om niet meer deel te nemen. We maakten ook kaartjes om de afspraken te visualiseren zodat kinderen dit steeds opnieuw, bij elk onderzoeksmoment, konden zien.

3 Naast praten moet je vooral ook veel doen met kinderen, en in het concrete blijven

Kinderen willen in onderzoek wel praten en nadenken, maar ze willen vooral ook veel DOEN (spelen, tekenen, visualiseren, ...). Je kan kinderen bijvoorbeeld laten tekenen wat hen zou helpen in het samenspelen, en dan over die tekening in gesprek gaan *‘Vertel eens, hoe zou wat op die tekening staat dan helpen?’*.

Wij werkten in dit onderzoek met een boek tijdens de verschillende onderzoeksmomenten. We merkten meteen dat kinderen gewoon zijn om naar verhalen te luisteren en dit toe te passen op hun leven. Het boek Brontorina gaat over een dinosaurus die ballet wil doen maar daarvoor veel hindernissen ervaart in zijn omgeving. Kinderen konden dit snel toepassen op een kind dat het bij hen in de opvang niet altijd gemakkelijk heeft, of een kind dat ook uitgesloten wordt. Ze maakten dat snel concreet en dat maakte dat het ook snel naar hun eigen leefwereld ging (hun eigen opvang, hun vriendjes, ...). Ze bleven niet hangen bij de dino, ze gingen naar hun opvang. Die “turn” moesten wij niet echt faciliteren, dat ging vanzelf. Het boek maakte het dus mogelijk om over een – anders misschien – moeilijk thema met kinderen te spreken en er samen rond te werken.

Daarnaast lieten we de kinderen ons rondleiden in hun speelomgeving. We vroegen te fotograferen welke plaatsen en momenten betekenisvol zijn voor hen: de plaatsen waar het goed lukt om met iedereen samen te spelen en de plaatsen waar dat niet goed loopt. We gingen dan samen naar die plaatsen om hen te laten vertellen *“Wat gebeurt er hier dan?”* *“Hoe*

spelen jullie hier?" ... Zo toonde een kind ons een plekje waar hij zich steeds verstopte om even tot rust te komen als hij zich uitgesloten voelde.

4 Maak tijd en ruimte, en werk met een klein groepje kinderen

Laat kinderen aan het onderzoek meewerken in kleine groepjes: zo kunnen kinderen elkaar ook uitdagen om verder te vertellen (je zal er van verwonderd staan hoe vlot ze elkaar ook vragen durven stellen!). Voorzie als onderzoeker echt tijd en ruimte om hen te beluisteren. Pas als die tijd en ruimte aanwezig is, kunnen kinderen hun belangrijkste boodschappen delen. Zo vertelde een kind van Bulgaarse afkomst die al een tijdje zat na te denken over zijn antwoord op de vraag: "Wat zou helpen om in de opvang leuker samen te kunnen spelen?" en plots een auto op papier tekent: *"Ja, die auto zou helpen ... Ik wou eerst een vliegtuig tekenen maar dat kan hier niet landen. Dus een auto: als ik mijn familie uit Bulgarije zo hard mis, dan zou ik met de auto naar mijn familie kunnen terug*

gaan en daar eventjes mezelf zijn. En dan zou het lukken om terug naar hier te komen en me goed voelen bij de andere kinderen." Het was de eerste keer dat de begeleiders dit kind iets hoorden vertellen in de opvang ... Of, hoe het werken in kleine groepjes van kinderen niet alleen een manier van inclusief werken is, maar ook een belangrijke en noodzakelijke voorwaarde om data te verzamelen.

5 Doe iets met de input van kinderen, creëer daar de randvoorwaarden voor en geef ook feedback nadien

We vertelden de kinderen duidelijk wat er met hun informatie zou gebeuren (aan wie vertellen we wat, wie gaat er wat mee doen, ...). Want dat was natuurlijk de bedoeling: oprecht luisteren en dan ook effectief iets met hun informatie doen. Zo leidde het onderzoek in één van de betrokken opvanglocaties zelfs tot een nieuwe naam voor de opvang, een nieuw logo, ... De argumenten van de kinderen werden in samenspraak doorgegeven aan de raad van bestuur, en met resultaat!

Voorwaarden voor onderzoekers 'als je met kinderen aan onderzoek wil doen'

AUTHENTIEK zijn: als je vragen stelt aan kinderen, krijg je vragen terug. Je moet die vragen kunnen ontvangen en je moet ook bereid zijn om er op te antwoorden. En dat kan over heel wat gaan *"Heb jij ook kindjes? En waar zijn ze nu?" ...* Of als je als onderzoeker zegt *"We gaan naar jullie luisteren want we weten dat jullie veel interessante dingen kunnen vertellen."* En dan zegt een kind: *"Hoe weet jij dat?" ...* Leve hun uitingen van een onderzoekende houding!

FLEXIBEL zijn: inspelen op wat de kinderen aanbrengen en doen. Dat betekent: je voorbereiding durven loslaten maar tegelijk ook goed de onderzoeksdoelen bewaken.

OBSERVEER continu om te zien wat sommige triggers aan invloed hebben: tijdstip, ruimte, In een knutselruimte willen kinderen knutselen, in een slaapklasje willen ze een geborgen sfeer om te kunnen praten (en praten kinderen ook sneller over hun emoties dan in een knutselruimte), in een vergaderzaal ontmoet je hen in een meer formele sfeer. Kortom, de ruimte heeft een invloed op de informatie die je krijgt. Daarnaast heeft ook het tijdstip een grote invloed: 's avonds na school is er bijvoorbeeld minder nood om nog na te denken, terwijl dat op woensdagmiddag of een vakantiedag heel vlot lukte!

ENGAGEMENT om een tijdje vooraf ook al aanwezig te zijn in de onderzoekscontext en deel te worden van de ruimte en de tijd. En ook na de bevraging niet onmiddellijk vertrekken, is de boodschap. Wat tijd vooraf en nadien is noodzakelijk om echt interesse te tonen in hen als persoon, meer dan louter een onderzoeksobject.

En ja, misschien zijn deze voorwaarden net ook belangrijk in onderzoek met volwassenen?

Giseline Bracke: "Als we niet hadden samengewerkt met kinderen, dan hadden we gigantisch veel informatie gemist als onderzoekers. We zouden dan ongetwijfeld in gesprek met professionals gekomen zijn tot speciale ingrepen of ingrepen op een hoger niveau dan nodig. Het is een eye opener om het reilen en zeilen in de opvang vanuit de ogen van een kind te beluisteren. Door de kinderen te betrekken kregen we inzicht in de echte basisvoorwaarden om inclusief werken mogelijk te maken vanuit het perspectief van kinderen zelf. Zoals bijvoorbeeld het kennen van de voornamen van alle aanwezige kinderen in de opvang. Dat geeft meteen aanknopingspunten voor de toekomst. Zo weten we als onderzoekers ook zeker dat de methodieken die we uitgewerkt hebben daadwerkelijk

"We moeten hier in de opvang allemaal vrienden zijn maar als we elkaars naam niet kennen, dan lukt dat niet."

werken nadien, we hebben ze immers samen met de kinderen ontwikkeld."

ONDERZOEKERS: Giseline Bracke en Nele Van Hulle (Pedagogie van het jonge kind) en Marijke De Smet (Lager onderwijs)

PARTNERS: de kinderen natuurlijk!

» Lees meer over ons project in het vijfde nummer van KIDDO-magazine (jaargang 2016)